

10. Враховуючи особливу реакційну і антирадянську діяльність сектантів єговістів, Управлінню КДБ надати допомогу Первомайському та Доманівському райкомам партії у відриві молоді і остаточному розкладанню секти на території області.

11. Управлінню КДБ надати активну допомогу Сталінському, Заводському, Центральному райкому міста Миколаєва і Первомайському міськкому в розкладанні секти п'ятидесятників і відриві від неї молоді» (*Державний архів Миколаївської області, ф. 7, оп. 8, спр. 969, арк. 89-92*).

Варто зазначити, що означені заходи проводилися у Миколаївській області не тільки в 1959 р., але й наступні роки перебування при владі М.С. Хрущова. Однак, ні знищити релігію, ні зменшити рівень релігійності населення вони так і не змогли.

### **ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ РЕФОРМУВАННЯ НА ПОЛІЕТНІЧНУ СКЛАДОВУ НАСЕЛЕННЯ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

*Людмила Матвієнко*

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова  
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін  
Україна, 54007, м. Миколаїв, пр. Героїв України, 9  
e-mail: matvienko\_nyk@ukr.net

Україна – багатонаціональна держава. На території нашої держави поруч з українцями проживають представники інших національностей, які відрізняються походженням, мовою, культурою, традиціями, звичаями, конфесійною належністю, рівнем політичного розвитку, ступенем етнічної самоорганізації. Чисельність і частка представників інших національностей на території України ніколи не були стабільними. Процес формування поліетнічного населення Наддніпрянської України у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. є важливим для розуміння процесів, що відбувалися у період 1917-1921 рр. та мають вплив на сучасне етнополітичне становище нашої держави.

Заселення українських земель представниками національних меншин було зумовлене наступними причинами: сприятливе геополітичне становище, наявність родючих земель, тривале перебування України у складі інших держав, політика урядів, спрямована на заселення її території іноземцями. Важливим чинником також стали міграційні процеси, які особливо посилювалися у ХІХ – на початку ХХ ст., та суттєво вплинули на гетерогенність населення.

У той період землі України (в її нинішніх кордонах), зберігаючи природно-географічну цілісність, залишалися в адміністративному, етнополітичному та культурно-духовному відношеннях розділеними між двома імперіями. Основна їхня частина – близько 80% (Лівобережжя, весь Південь і Крим, Слобожанщина і Правобережжя) – перебувала у складі Російської монархії, решта (Східна Галичина, частина Західної Волині, Північна Буковина та Закарпаття) – у складі Австро-Угорщини.

Правову основу іноземної колонізації започаткували маніфести російської імператриці Катерини II у 1762, 1763 та 1764 рр. Переселенцям гарантувалися свобода релігії та звичаїв, самоврядування, звільнення від рекрутчини, виконання повинностей і сплати податків на визначений термін, надання достатньої кількості земель, асигнування з державної скарбниці для початку господарювання. Типовими причинами, які спонукали переселенців покинути обжиті землі, були такі: численні війни, які погіршували становище населення; відсутність вільних земель на батьківщині; релігійні утиски у Західній Європі окремих протестантських течій. Мотивацією до таких заходів, було прагнення російського царату ліквідувати українську автономію, позбутися корінних мешканців і мати покірних вірнопідданих; проводилося насильницьке переселення народів.

У 80-х рр. XVIII ст. починається процес іноземної землеробської колонізації Півдня України, насамперед Катеринославської, Херсонської й Таврійської губерній.

На початку ХХ ст. все населення України складалося з понад 20 етнічних груп, розселених переважно компактно. Відповідно до даних М. Шаповала на етнічних українських землях, що охоплювали територію 739161 км<sup>2</sup>, у той час проживало 46 012 000 осіб. Серед них: 32 662 000 українців (71% від усього населення), 5 376 800 росіян (11,7%), 3 795 760 євреїв (8,2%), 2 079 500 поляків (4,5%), 871 270 німців (1,9%), 435 540 волохів (0,9%), 104 780 греків (0,2%), 39 400 вірмен (0,1%). Трохи більше, ніж 1%, становили представники інших національностей.

Найчисленнішою національною меншиною в Україні були росіяни. Їхні найбільші етнічні масиви на сучасній території України виникли приблизно у XV-XVII ст. у Слобідській Україні. Перебування Чернігово-Сіверщини у складі Московської держави у XVI – на початку XVII ст., сприяло появі на цій території російських мешканців. З другої половини XVII ст. помітно стала зростати міграція росіян передусім на Лівобережжя, в Причорномор'я і Крим, що було зумовлено збільшенням військових залог після Березневих статей 1654 р. і стихійною втечею старовірів.

Після загарбання Російською імперією більшості українських земель євреї опинилися в складі т. зв. смуги осілости (1791-1917 рр.) – території компактного проживання у Російській імперії, визначеній царським урядом для запобігання проникнення їх у великоруські губернії і захисту російського підприємництва від єврейської конкуренції. З 9 українських губерній до неї увійшли 8: Волинська, Катеринославська, Київська, Подільська, Полтавська, Таврійська, Херсонська, Чернігівська. Наприкінці XVIII ст. посилилась єврейська колонізація Півдня і Причорномор'я України. З другої половини XIX ст. єврейський елемент став домінуючим у низці південних міст і містечок. Після внесення деяких змін у законодавство в 1849 р., євреї розселилися у південно-східній частині України. У XIX ст. чисельність єврейства істотно зростає. Якщо впродовж 1820-1880 рр. загальна кількість населення Російській імперії збільшилася на 87%, то єврейська частка – на 150%. Відповідно до Всеросійського перепису населення 1897 р., у Наддніпрянській Україні проживало понад 1942 тис. євреїв (8,17%).

Третьою за чисельністю групою поліетнічного населення України були поляки. Кардинально змінився характер переселенського процесу з польських

земель наприкінці XVIII ст., коли було ліквідовано і українську, і польську державність: з 1795 до 1909 рр. – частка польського населення України дещо знизилася. На Сході міграція поляків здебільшого була спрямована в українське Причорномор'я, де впродовж XIX ст. їхня питома вага зросла з 0,1-0,3 до 2%.

З прискоренням розвитку капіталізму в Російській імперії активізувався приплив капіталу і робочої сили з Польщі у райони Середнього Придніпров'я та Донбасу. Загалом, згідно з розрахунками І. Лісевича, на початку 60-х рр. XIX ст. польське населення в Наддніпрянській Україні становило близько 480-485 тис. осіб. Проте за Першим переписом населення Російської імперії 1897 р. в Україні зафіксовано зменшення кількості поляків до 391,2 тис. (1,65%). Деякі дослідники вважають цю цифру заниженою і мотивують її побоюванням частини населення оприлюднювати своє походження.

Із останньої третини XVIII ст. рух німецьких колоністів набув системного характеру. Перші шість їхніх компактних поселень було засновано у 1767 р. поблизу Бахмачу на Чернігівщині. На початку XIX ст. вихідці з Німеччини прибули на Південь України, переважно в Таврійську, Катеринославську, Херсонську губернії, а згодом – у Бессарабію.

Отже, Наддніпрянська Україна була краєм, який приваблював значні маси іноземного населення впродовж століть. Природним наслідком імперської колонізаційної політики стало зростання поліетнічності тих регіонів, щодо яких вона була спрямована. Регіональне розміщення національних меншин в Україні було нерівномірним. Зокрема, найбільші з них зосередилися так: росіяни – переважно у південному та північно-східному регіонах України, євреї та поляки – у Волинській, Подільській, Київській і Херсонській губерніях, німці – на південноукраїнських землях. У містах зі згаданих етносів найбільше були представлені євреї та росіяни.

### ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ЛИТОВСЬКО-ОРДИНСЬКИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН У 14-15 СТ.

**Владислав Мирун**

Миколаївський професійний суднобудівний ліцей імені В.О. Гречишнікова  
викладач історії

Україна, 54011, м. Миколаїв, вул. Індустріальна, 1  
e-mail: vladmyrun@gmail.com

Історія взаємин Великого князівства Литовського та Золотої Орди була не такою простою, як довгий час вважалося в історіографії. Суто конфронтаційного характеру відносин майже не було. В XIII ст. ординські війська ходили на Литву, у переважній більшості на прохання васальних у відносинах з Ордою держав (Галицько-Волинське князівство), чи здійснювали походи в якості покарання за набіги литовців на васальні руські землі.

Як у XIV ст. так і в подальший час литовсько-ординські взаємини не мали постійного конфронтаційного характеру; спрощеним є й уявлення про діяльність литовських князів як суто антиординську, немає підстав вважати, що в